

**Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Протокол № 5 від «02» 06. 2022 р.

Голова Приймальної комісії

О. Г. Самойленко

**ПРОГРАМА
вступного іспиту з соціальної роботи**

Освітній рівень: третій (освітньо-науковий)

ОНП «Соціальна робота»

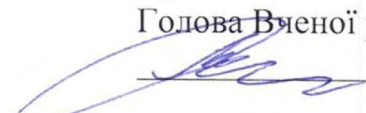
Спеціальність: 231 Соціальна робота

На основі: освітнього ступеня магістр

РОЗГЛЯНУТО та ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні Вченої ради факультету
психології та соціальної роботи

Протокол № 7 від «27» 04. 2022 р.

Голова Вченої ради

 /Тимошенко О.А./

Ніжин 2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вступного іспиту зі спеціальності 231 «Соціальна робота» для претендентів (абітурієнтів) вступу на освітню програму підготовки докторів філософії є визначення рівня знань щодо теоретичних засад соціальної роботи, оцінка їхньої фахової компетентності та готовності до проведення наукового дослідження.

Вступник повинен **знати**:

- сутність соціальної роботи як науки та практичної діяльності;
- принципи та методи соціальної роботи;
- особливості соціалізації особистості в різних мікросоціумах;
- попередження негативного впливу факторів соціального середовища на особистість;
- сутність соціальної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- соціальну реабілітацію дітей та молоді з інвалідністю;
- соціально-педагогічну роботу з дітьми та молоддю в умовах територіальної громади;
- характеристику загальних технологій соціальної роботи і технологій організації соціальної роботи з різними групами клієнтів;
- можливості та умови ефективної реалізації загальнонаукових та специфічних методів у практиці соціальної роботи;
- історію виникнення соціальної роботи;
- основні аспекти підтримки дітей та молоді.
- загальну характеристику наукового дослідження та його процедуру, методи наукового дослідження та вимоги до оформлення результатів.

Вступник повинен **уміти**:

- аналізувати різні фактори впливу на соціалізацію особистості;
- диференціювати зміст діяльності відповідно до різних об'єктів; суб'єктів та напрямів соціальної роботи;
- добирати адекватні форми та методи соціально-педагогічної діяльності;
- добирати та адаптувати відповідно до мети, особливостей клієнтів і реальної ситуації технології, методи та прийоми реалізації завдань соціальної роботи;
- проєктувати, планувати, організовувати та аналізувати організаційні форми соціальної роботи;
- будувати стратегію соціальної роботи, спрямовану на саморозвиток особистості дитини та молодої людини, реалізацію її творчого потенціалу, здібностей, задатків, активізації зусиль клієнтів (індивідів, груп, спільнот) на вирішення власних проблем;
- давати об'єктивну оцінку соціальній політиці й уміти обґрунтувати альтернативні її варіанти; аналізувати педагогічні явища та формувати власний погляд і оцінку ідей, концепцій соціальної роботи, а також практичних проблем соціальної освіти; творчо використовувати кращі ідеї соціальної педагогіки і соціальної роботи для ефективної підготовки і

функціонування соціальних педагогів, використовувати та трансформувати передовий соціально-педагогічний досвід до сучасних умов життєдіяльності України;

- визначати логіку дослідження; працювати з джерелами, застосовуючи емпіричні та теоретичні методи дослідження; організовувати процедуру дослідження у сфері соціальної роботи; підготувати і оформити результати наукового дослідження.

Характеристика змісту програми. Програма вступного фахового випробування охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає вступити до аспірантури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя з метою здобуття освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності 231 «Соціальна робота».

Пакет містить 10 екзаменаційних білетів. Завдання білетів є рівнозначними за обсягом та складністю. Кожен білет складається з двох теоретичних питань та практичного завдання. Теоретичні питання надають вступнику змогу продемонструвати знання з теорії та методів соціальної роботи, практичні завдання орієнтовані на визначення рівня компетентності вступників до роботи з конкретними випадками та аналізувати питання організаційного рівня проблем соціальної роботи.

Вступний іспит до аспірантури має усну форму проведення.

Структура програми включає «Пояснювальну записку», «Критерії оцінювання», «Зміст програми», «Зразок завдань», а також список рекомендованої літератури.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання відповіді вступника до аспірантури відбувається на підставі виявленого рівня його підготовленості до науково-дослідної й дослідно-експериментальної діяльності у галузі соціальної роботи, ступеня й глибини розуміння ним нагальних соціально-педагогічних проблем і шляхів їх вирішення. Відбувається за результати сумарної оцінки за кожне із питань екзаменаційного білету.

Критерії оцінювання знань вступників:

90-100 – «відмінно». Вступник аргументовано і повно викладає програмний матеріал. У своїх відповідях спирається на дослідження науковців, користується прийомами порівняльного аналізу, узагальнення, наводить приклади, доведення. Свідомо, безпомилково, у повному обсязі викладає програмний матеріал письмово; виділяє головні положення. Виявляє творчий підхід до розкриття сутності явищ. Уміло поєднує набуті знання, вміння, навички з практикою.

74-89 – «добре». Вступник виявляє знання змісту курсу. Наводить приклади при відтворенні програмного матеріалу, проте відсутній творчий підхід у вирішенні проблеми. Виявляє знання змісту курсу, але недостатньо повно розкриває сутність явищ. Правильно використовує знання, вміння, навички лише в стандартних ситуаціях.

60-73 – «задовільно». У відповідях вступник допускає помилки, зазнає труднощів у їх усуненні. Відповіді на запитання не повні. Зазнає труднощів у використанні на практиці отриманих знань, вмінь, навичок. У цілому програмний матеріал засвоєний частково.

0-59 – «незадовільно». Зазнає труднощі при розкритті змісту основних понять. Допускає значну кількість помилок у відтворенні програмного матеріалу. Слабо володіє основними поняттями, розкриває сутність явищ, понять на рівні відтворення. Не може поєднати набуті знання з практикою. Відповіді на запитання фрагментарні, не відображають суті проблеми.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сутність соціальної роботи. Мета і завдання соціальної роботи. Взаємозумовленість соціальної політики і соціальної роботи. Становлення соціальної роботи в Україні.

Система цінностей у соціальній роботі, класифікації професійних цінностей. Базові цінності соціальної роботи. Професійна етика соціального працівника.

Поняття «клієнт», «отримувач соціальних послуг» у соціальній роботі. Категорії вразливих і соціально незахищених груп населення в Україні. Поняття соціального виключення та дискримінації особи. Імпауермент. Характеристика професійної соціальної допомоги та професійних стосунків.

Поняття процесу практичної соціальної роботи. Аналіз процесу соціальної роботи, його циклічності. Опис фаз процесу роботи: первинне оцінювання, планування догляду, втручання, кінцеве оцінювання. Аналіз ситуацій із визначенням мети і завдань втручання.

Сфери та напрями діяльності соціального працівника. Основні функції соціального працівника. Навички соціального працівника. Професійний соціальний працівник та соціальний працівник на громадських засадах (волонтер).

2. МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Класифікація методів соціальної роботи. Індивідуальні та групові методи соціальної роботи, робота в громаді як метод соціальної роботи. Застосування в соціальній роботі концепцій та методів соціології, психології, педагогіки, менеджменту тощо.

Місце індивідуальної взаємодії з клієнтом в соціальній роботі. Мета і завдання індивідуальної соціальної роботи. Процес індивідуальної роботи. Критерії ефективності індивідуальної соціальної роботи

Сутність групової соціальної роботи. Переваги та обмеження застосування методів групової соціальної роботи. Категорії клієнтів групової соціальної роботи. Різновиди груп у груповій соціальній роботі. Ролі та функції ведучого (фасилітатора) групової соціальної роботи. Техніки і прийоми фасилітації групової соціальної роботи.

Соціальна робота у громаді як метод соціальної роботи. Визначення громади. Ресурси громади. Завдання соціальної роботи у громаді. Догляд у громаді у порівнянні із доглядом в інституціях. Функції соціального працівника у громаді. Соціальний менеджер.

3. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ ГРУПАМИ КЛІЄНТІВ

Соціальна робота з особами, що опинились у складних життєвих обставинах. Сутність і зміст поняття «складні життєві обставини». Класифікація осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах.

Основні напрями соціальної роботи з сім'ями, що перебувають у складних життєвих обставинах. Форми і методи соціальної роботи з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах. Взаємодія соціальних служб під час надання соціальних послуг сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах.

Соціальна робота з особами з інвалідністю. Аналіз ставлення суспільства до людей з інвалідністю. Соціальні проблеми людей з інвалідністю в Україні. Можливості реабілітації осіб з фізичними і психічними обмеженнями в Україні. Термінологія соціального працівника у роботі з клієнтами, що мають інвалідність. Рефлексивна та індивідуальна моделі роботи. Соціальна модель соціальної роботи з інвалідністю. Основні напрями, форми і методи соціальної реабілітації осіб з інвалідністю.

Соціальна робота з особами похилого віку. Періоди та типи старості. Соціальні та психологічні проблеми осіб похилого віку та їх зв'язок із віковими психофізіологічними особливостями. Соціальна робота з людьми похилого віку в Україні та можливі перспективи її розвитку. Основні обов'язки соціального працівника у роботі з особами похилого віку. Функціонування закладів системи соціального обслуговування клієнтів літнього віку. Види соціальних послуг. Специфіка та зміст діяльності територіальних центрів в Україні. Принципи, форми і методи соціальної роботи з клієнтами похилого віку.

Соціальна робота з біженцями та внутрішньо переміщеними особами. Правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб. Соціальні явища, умови і процеси, що призводять до появи біженців. Соціальні та психологічні чинники міграції. Чинники соціальної дезадаптації, проблеми та потреби біженців та внутрішньо переміщених осіб. Мета, завдання, процес, форми і методи соціальної підтримки та соціальної реабілітації біженців та внутрішньо переміщених осіб.

Соціальна робота з бездомними особами. Соціальні передумови та психологічні причини бездомності. Вплив стану бездомності на особистість людини. Проблеми бездомних. Основні напрямки соціальної роботи по запобіганню бездомності та ресоціалізації бездомних. Соціальна робота в умовах вулиці, денних і нічних стаціонарів, центрів соціально-психологічної реабілітації та інтеграції. Стратегія зменшення шкоди в роботі з бездомними людьми. Система соціальної допомоги бездомних: шляхи оптимізації.

Соціальна робота з безпритульними і бездоглядними дітьми. Безпритульність та бездоглядність. Категорії бездоглядних дітей. Особливості бездоглядності дітей у сучасних умовах. Моделі соціальної роботи з бездоглядними дітьми. Соціальна підтримка; соціальна профілактика; соціальна, педагогічна та психологічна реабілітація. Форми організації та методи соціальної та педагогічної роботи з бездоглядними дітьми.

Соціальна робота з особами, схильними до правопорушень. Сутність та чинники протиправної поведінки. Ресоціалізація осіб, які перебувають в конфлікті зі законом, як об'єкт соціальної роботи. Чинники соціальної дезадаптації, пов'язані із кримінальним покаранням. Соціальні і психологічні проблеми осіб, що перебувають або повернулися з місць позбавлення волі. Соціальна робота з особами, які відбувають покарання в пенітенціарних закладах. Соціальна адаптація і реінтеграція осіб, які звільнились із місць позбавлення волі. Соціальна реабілітація осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Взаємодія установ виконання покарання і соціальних служб в процесі ресоціалізації осіб, засуджених за скоєння злочинів. Місце соціальної роботи у службі пробачії.

Соціальна робота з особами з адиктивною поведінкою. Адиктивна поведінка як соціальне відхилення і як відхилення від психологічної норми. Види адикцій та ознаки адиктивної поведінки. Причини і механізм формування адиктивної поведінки. Етапи формування адиктивної поведінки. Соціальні та особистісні проблеми залежної людини. Терапія адикції та соціальна реабілітація особи, якій властива адиктивна поведінка. Напрями, форми і методи соціальної реабілітації осіб, яким властива адиктивна поведінка. Особливості соціальної реабілітації осіб, які страждають від хімічних і нехімічних адикцій. Соціальна реабілітація залежних осіб в медичних закладах, соціальних службах, реабілітаційних центрах та терапевтичних спільнотах.

Соціальна робота у сфері громадського здоров'я, основні напрями взаємодії соціальних і медичних працівників в Україні. Соціальна робота в галузі попередження захворювань, що передаються статевим шляхом, та ВІЛ. Хвороби, що передаються статевим шляхом як чинник, що формує норми сексуальної поведінки і як соціальна проблема. Соціальна та психологічна характеристика груп ризику. Профілактична робота серед широких кіл населення та груп ризику. Стратегія зменшення шкоди у роботі з групами ризику. Соціальні і психологічні проблеми осіб, вражених ВІЛ.

Зміст, форми і методи соціальної допомоги особам, які інфіковані ВІЛ та хворі на СНІД.

Внесок соціальної роботи в попередження та подолання соціально-економічних викликів і ризиків. Соціальна робота з різними групами клієнтів в умовах пандемії COVID-19.

Формування здорового способу життя населення як напрям соціальної роботи.

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Ректор НДУ ім. М. Гоголя

«__» _____ 2022 р.

**Екзаменаційне завдання № 1
для вступного іспиту з соціальної роботи
ОНП «Соціальна робота»
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Галузь знань 23 Соціальна робота
Третій (освітньо-науковий) рівень
Денна форма навчання**

1. Розкрийте зміст соціальної роботи у громаді.
2. Охарактеризуйте соціальну роботу з біженцями та внутрішньо переміщеними особами.
3. Визначте порядок проведення соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Наведіть приклад організації супроводу конкретної сім'ї, що належить до цієї категорії.

Орієнтовні питання до вступного іспиту з соціальної роботи

I. Теоретичні питання

1. Визначення соціальної роботи. Мета та завдання соціальної роботи.
2. Класифікація методів соціальної роботи.
3. Цінності соціальної роботи. Професійна етика соціального працівника.
4. Сфери та напрямки діяльності соціального працівника.
5. Поняття «клієнт» та «отримувач соціальних послуг» у соціальній роботі.
6. Основні функції соціального працівника. Навички соціального працівника.
7. Соціальна робота у громаді.
8. Методика індивідуальної роботи з клієнтом.
9. Групова робота як метод соціальної роботи.
10. Технології роботи груп взаємодопомоги та соціальної дії
11. Соціальна робота з бездомними особами.
12. Соціальна робота з сім'ями, що опинились у складних життєвих обставинах.
13. Соціальна реабілітація осіб з адиктивною поведінкою.
14. Соціальна робота з особами, схильними до правопорушень.
15. Соціальна робота з особами похилого віку.
16. Соціальна робота з особами з інвалідністю.
17. Профілактика захворювань, що передаються статевим шляхом, та ВІЛ та соціальна реабілітація осіб, які живуть з ВІЛ.
18. Соціальна робота з біженцями та внутрішньо переміщеними особами
19. Соціальна робота з безпритульними та бездоглядними дітьми.
20. Формування здорового способу життя населення як напрям соціальної роботи.

II. Практично орієнтовані питання

21. Охарактеризуйте особливості допомоги особам з інвалідністю у громаді.
22. Розкрийте принципи роботи з ВІЛ-інфікованими споживачами ін'єкційних наркотиків.
23. Запропонуйте шляхи вирішення ситуації: Олексій, 34 роки, неодружений, освіта вища, працює, стан здоров'я задовільний, але вже три роки ВІЛ-інфікований. Йому немає з ким поговорити про ВІЛ, оскільки він живе у невеличкому містечку, де майже всі один одного знають. Він хоче мати сім'ю з ВІЛ-позитивною дівчиною і народити дітей.
24. Запропонуйте шляхи вирішення ситуації: При плановому медичному огляді учнів 5 класу лікар помітив підозрілі синці на руках у одного з учнів. Відразу повідомив соціального педагога школи та класного керівника про побачене, і згодом вияснилось, що ця дитина з неблагополучної родини, і ці синці – не перша ознака насилля. Працівники школи раніше ігнорували

подібні ознаки, пояснюючи, що цей хлопчик часто порушує дисципліну в класі, і ті синці, ймовірно, він отримав під час чергової бійки з однолітками.

25. Запропонуйте шляхи вирішення ситуації: Зі школи до служби у справах дітей надійшло повідомлення про те, що двоє братів, 14 і 12 років, не відвідують школу. У поданні зазначалося, що батько з сім'єю не проживає, мати перебуває у місцях позбавлення волі за вчинення злочину (крадіжки). Діти перебувають на утриманні і вихованні бабусі. На багаточисельні прохання прийти до школи бабуся не реагувала.

26. Як вирішити таку складну соціальну ситуацію в сім'ї: самотня непрацююча матір виховує дитину з інвалідністю внаслідок порушенням опорно-рухового апарату.

27. Назвіть порядок проведення соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

28. В чому особливості надання соціальних послуг у центрах соціальних служб під час війни?

29. Запропонуйте шляхи вирішення ситуації: У багатодітній сім'ї двоє хлопчиків і одна дівчинка з розумовими вадами. Батьки примушують їх жебракувати. Дітей забирає поліція. З матір'ю починає працювати соціальна служба, їй надали значну гуманітарну допомогу, одяг, харчування. Незважаючи на це, дітей все одно посиляють просити гроші.

30. Назвіть порядок представництва інтересів неповнолітнього у судових інстанціях з боку соціальних служб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теоретичні основи соціальної роботи

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери [заг. ред. І. Д. Зверєва]. – К.: Сімферополь : Універсум, 2012. – 536 с.
2. Карпенко О. Г. Теорія та практика соціальної роботи : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. Г. Карпенко, Н. Ф. Романова. – К.: Слово, 2015. – 402 с.
3. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика): підручник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.
4. Іванова І. Б. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг): навч. посіб. – К. : Ун-т «Україна», 2018. – 302 с.
5. Семигіна Т. В. Моделі та форми громадської активності у територіальних громадах / Т. В. Семигіна, Д. О. Лиховид // Нова парадигма. – 2015. – Вип. 128. – С. 170–177. – Режим доступу: <http://bit.ly/1Xbr5MW>
6. Соціальна робота: В 3-х ч. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – Ч. 3: Соціальна робота з конкретними групами клієнтів / А. М. Бойко, Н. В. Бондаренко, О. С. Брижовата та ін.; за ред. Т. Семигіної та І. Григи. – 2004. – 166 с.
7. Управління соціальними процесами [Текст]: навч. посіб. / О. А. Агарков, Г. Ю Баршацька, В. В. Дударьов, В. О. Коваль, та ін.; керівник авт. кол. О. А. Агарков. Запор. нац. тех. ун-т – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. – 217 с.
8. Харченко С. Я. Теоретико-методичні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи : навч.-метод. посіб. / С. Я. Харченко [та ін.]. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. – 433 с.

2. Методи соціальної роботи

1. Агарков О. А. Технології соціальної роботи : навч. посіб. /О. А. Агарков [та ін.]. Запоріжжя, : Мотор Січ, 2015. – 486 с.
2. Семигіна Т. (2020). Сучасна соціальна робота. – К.: АПСВТ, 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/2ZVlaEV>
3. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І. Д. Зверєвої – К. : Центр навчальної літератури, 2006 – 316 с.
4. Соціальна робота: Теорії та методи соціальної роботи. Частина 2 /А. М. Бойко, Н. Б. Бондаренко, О. С. Брижувата; за ред. Т. В. Семигіної, І. М. Григи, – К. : ВД „Києво-Могилянська Академія”, 2004. – 224 с.
5. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: Теорія і практика : навч. посіб. /Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова – К. : ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.
6. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи : навч. посіб./В. М. Шахрай, – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

3. Соціальна робота з різними групами клієнтів

1. Банас О. Методичні рекомендації з питань ВІЛ та ЧСЧ для соціальних працівників: метод. посіб. / О. Банас., С. Валько, Т. Семигіна та ін. – К. : Програма розвитку ООН в Україні, 2012. – 80 с. – Режим доступу: <http://bit.ly/1CxB7Lz>

2. Грись А. М. Психологія роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми : навч. посіб. / А. М. Грись; – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – 306 с.

3. Голубенко Т. О. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку: навч. посіб. / Т. О. Голубенко, – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – 160 с.

4. Гусак Н. Формування толерантного ставлення до дітей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу: особливості підготовки волонтерів /Н. Гусак, Н. Дмитришина, Г. Довбах, – К. : МБФ «Міжнародний Альянс зВІЛ/СНІД в Україні», 2011. –128 с. – Режим доступу: <http://bit.ly/2kzJIxF>

7. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми з особливими потребами: навч. посіб. / І. Б. Іванова, – К. : За друга, 2011. – 416 с.

8. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика): підручник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна, – К. : Каравела, 2011. – 368 с.

9. Лютий В. П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки: навч. посіб. / В. П. Лютий, – К. : Академія праці і соціальних відносин, 2000. – 50 с.

10. Лютий В. П. Нехімічні адикції як предмет соціальної роботи / В. П. Лютий // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 11 (2). – С. 158–166.

11. Семигіна Т. В. Профілактика ВІЛ/СНІДу серед молоді: від теорії до реальності // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010 – № 3. – С. 150 – Режим доступу: <http://bit.ly/1bqUP6f>

12. Семигіна Т. В. Планування соціальних послуг на місцевому рівні. – Режим доступу: [http://mlsp.gov.ua/labour/sp/document/36692/1\(2007\).pdf](http://mlsp.gov.ua/labour/sp/document/36692/1(2007).pdf)

13. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З.П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. – К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. – 256 с.

14. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом : метод. посіб. для проведення курсів підвищ. кваліфікації / за заг. ред. Т. В. Семигіної. – К. : ВД «Києво-Могилянська акад.», 2006. – 620 с.

Схвалено на засіданні кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
(протокол № 11 від «26» квітня 2022 р.)

Зав. кафедри:

проф. Лісовець О. В.